

AUGŠBEBRI.

Latviešu ciems
Sibīrijā

Ināra Antīna
AUGŠBEBRI.
Latviešu ciems
Sibīrijā

821.174-94
An 834

VALSTS
KULTŪRKAPITĀLA FONDS

Grāmata izdota ar Valsts Kultūrkapitāla fonda atbalstu

Vāka dizaina autors *Eduards Groševs*

Vāka dizainā izmantota *Ināras Antiņas* foto

Grāmatā izmantotas fotogrāfijas no *Ināras Antiņas, Olgas Benkes, Anitas Plūmes* personiskajiem arhīviem un Augšbebru ciema iedzīvotāju arhīviem.

Sandra Saukuma komentāri.

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Ināra Antiņa, 2023

© Literārā apdare, mākslinieciskais noformējums, izdevums, Apgāds Zvaigzne ABC, 2023

ISBN 978-9934-31-877-1

Saturs

Ievads	7
Pateicības vārdi	8
1. Latvieši un Sibīrija	9
Latvieši Krievijā	9
Latviešu ceļi Krievijā	12
Latvieši Sibīrijā	15
Izceļošana uz Sibīriju	19
Lidumu līšana	20
Nezināmi Augšbebru iedzīvotāji ciema dibināšanas pirmsākumos	24
2. Augšbebru ciema vēsture	26
No hutara uz ģerevni	31
“Latviešu operācija”	37
Otrais pasaules karš	39
Palēnām!	41
Atpakaļ uz Latviju	44
Augšbebru vēstures notikumi senākos fotoattēlos	48
3. Turēties par latvieti	52
No Latvijas līdzpaņemti un ciemā darināti sadzīves priekšmeti no ciema muzeja	58
4. Izglītības vēsture Augšbebrs	60
5. Latviešu valoda Augšbebrs	75
Kamdēļ ta tu latvietis ar latvieti nevari runāt pa latviski!	75
Augšbebru sadzīve jaunākos laikos	80

6. Reliģija	82
Vari neticēt, bet Dievu nedusmo!	82
Bībeles un dziesmu grāmatas no ciema muzeja	87
7. Ģimenes godi. Kristības. Kāzas. Bēres	88
Kristības	88
Kāzas	89
Braukšana precībās	89
Kāzu diena	90
Bēres	95
8. Gadskārtu tradīcijas	101
Ziemassvētki	101
Liieldienas	103
Jāņi	105
9. Citādās aces. Ticējumi un paražas	108
Īpašo vārdu zināšana – pūšļošana	108
Citādās aces	110
Mājas gariņš	110
10. Ēdiens. Sibīrijā auksti, jāēd sātīgi	113
Ievu un citas ogas	116
Auzu ķīselis	118
Maize un pīrāgi	118
Kandža	119
Pelmeņi	122
Izmantotie avoti un literatūra	124
Arhīvu materiāli	124
Citi avoti	124
Literatūra	125
Periodika	126
Pielikumi	128
Augšbebru ciema plāns un atrašanās vieta	128
Augšbebru iedzīvotāju saraksts 2022. gadā	129
Intervijas ar ciema iedzīvotājiem	133

Ievads

2001./2002. mācību gadā Krievijā, Omskas apgabala Augšbebras – latviešu ciemā – strādāju par skolotāju.

Mans ceļš uz Sibīriju sākās Amerikā, kur es dzīvoju 2001. gadā. Amerikā man bija iespēja satikt savējos. Vectēva brāļi ar ģimenēm Otrā pasaules kara beigās devās bēgļu gaitās. Viens no viņiem, cerot, ka pēc pāris nedēļām atgriezīsies, savā nesen nopirktajā īpašumā Zentenes pagasta Silu muižā kūti zem govju siles noracis Kuzņecova porcelānu un vēl kādas vērtīgākas lietas, zirgu pajūgā devies uz Ventspili, tad ar kuģi uz Vāciju, piecus gadus tur nodzīvojis, līdz visi aizceļojuši uz Ameriku. Dzīvošana pie maniem Amerikas radiem bija ļoti emocionāla tikšanās ar savējiem, un tad es nodomāju: kāda gan ir tā otra puse – Sibīrija? Mūsu ģimene tur tika izsūtīta, daži palaimējās atgriezties. Viens vectēva brālis Sibīrijā pazuda, par viņu mums nav nekādu ziņu. Dzīvojot Amerikā, nolēmu, ka ir jādodas uz Sibīriju iepazīties ar ģimenes stāsta otru daļu. Kaut arī nebija zināma vieta, kur vectēva brālis ticis izsūtīts, gribējās vismaz dzīvot tajā vidē. Zināju, ka Sibīrijā ir latviešu kolonijas, turp arī brauc skolotāji mācīt latviešu valodu, un es nolēmu pieteikties darbā kādā no Sibīrijas latviešu ciemu skolām. Visu nakti meklēju internetā informāciju; otrā rītā pieņāca latviešu avīze “Laiks”, un tajā pa visu atvērumu bija raksts par Augšbebrēm un Kurzemes

Ozolaini – šķita, ka Visums ar mani runā. Sāku meklēt kontaktus un pavasarī uzzināju, ka esmu apstiprināta skolotājas darbam Augšbebras. Pēc atgriešanās no Amerikas divas nedēļas pavadīju Latvijā un tad devos uz Sibīriju.

Grāmatas saturam esmu izmantojusi Augšbebras piedzīvoto, ciema iedzīvotāju atmiņu stāstus, arī to ciemnieku, kuri izbraukuši uz dzīvi citos Sibīrijas ciemos vai pilsētās, pārcēlušies uz Latviju. Lai jūs nemulsina fakts, ka dažās atsaucēs esmu pierakstījusi, ka saruna ar Augšbebru ļaudīm notikusi Rīgā, – ja viņi atbraukuši uz Latviju ciemos, visbiežāk, uz Dziesmu un deju svētkiem, tad mēs vienmēr satiekamies.

1996./1997. gadā ciemā pētījumus savam doktora darbam Oksfordā veica antropologs Roberts Ķīlis. Viņš laipni dalījās ar visiem saviem materiāliem – sarunu ierakstiem un paša veiktajiem pierakstiem, tie ļoti noderēja darba satura papildināšanai.

Roberts Ķīlis man nodeva arī ierakstus, kurus veidojusi Vaira Paegle, kad 1997. gadā ciemjās Augšbebras un intervēja ciema ļaudis.

Izmantojot Roberta Ķīļa un Vairas Paegles materiālus, iepazīnos ar to cilvēku atmiņu stāstiem, kuri vairs nebija dzīvo vidū, kad es ierados ciemā.

Grāmatā Sibīrijas latviešu ciemam lietots nosaukums Augšbeabri, ar tādu nosaukumu ciems tika dibināts. Protams, ja ir Augšbeabri, jābūt

arī Lejas Bebriem; ciemi atradās 14 kilometrus atstatu viens no otra. Kad Lejas Bebru ciems pavisam panīka, 20. gadsimta 70. gados Augšbebrus sāka dēvēt par Bobrovku (Bebriem)¹, šo nosaukumu lieto arī oficiālajos dokumentos. Ņemot vērā, ka daudzos materiālos, avīžrakstos un atmiņu stāstos ciems dēvēts par Augšbebriem, grāmatā saglabāju šo nosaukumu.

Augšbebri atrodas Omskas apgabalā (līdz Omskai no ciema ir aptuveni 400 km), Taras rajonā (45 km no ciema).

12 kilometrus no Augšbebriem atrodas otrs latviešu ciems – Kurzemes Ozolciems (saukts arī par Kurzemes Ozolaini vai Kurļanddubovku), tajā apmetušies ieceļotāji no Kurzemes.

Bieži tiek minēts Martjuševas (12 km no Augšbebriem) vārds – kaimiņu ciems, kurā mācās Augšbebru bērni, tur atrodas arī administratīvais centrs.

Izmantotie avoti un literatūra

¹ *Россия и Балтия. Диаспоры народов Балтии к востоку от этнической родины. XIX–начало XXI века.* Москва: Весь мир, 2021, с. 311.

Pateicības vārdi

Paldies par atbalstu grāmatas tapšanā Olgai Benkei no Augšbebriem. Viņas palīdzība materiālu vākšanā un faktu skaidrošanā ir nenovērtējama. Paldies visiem Augšbebru ļaudīm Sibīrijā, Krievijas pilsētās un Latvijā, kuri mani atbalstīja, daloties ar savām atmiņām un zināšanām. Liela pateicība Robertam Ķīlim par

Šajā grāmatā ļoti daudz esmu citējusi ciemnieku teikto, es to darīju apzināti, lai lasītāji varētu izbaudīt krāšņo vecāka gadagājuma cilvēku runu un novērtēt vēlākā laika valodas izmaiņas; kad runātāji runā iepin arī krievu valodas vārdus, tekstā tiem blakus ir dots tulkojums latviski. Krievu valodas vārdus ļaudis izmanto arī tāpēc, ka viņu vārdu krājumā nav jaunāku laiku izgudrojumu vai darbību un lietu nosaukumu, tad to aizstāj ar krievu valodas vārdu.

Es tekstā izmantoju vārdus, kurus lieto Augšbebru latvieši, piemēram, “saime” – skaisti un vārda lietojums plašāks: saime ir ne tikai ģimene, bet arī visa dzimta. Savu saimi katrs vienmēr aizstāv; ja ir kādi konflikti, tad saimes faktors ir noteicošais, lai izvēlētos, kurā pusē nostāties. Augšbebru atrašanās vieta un ciema plāns ir atrodams pielikumos.

atbalstu un vērtīgajiem pētniecības materiāliem. Paldies visiem konsultantiem, kuri palīdzēja, iedrošināja un virzīja darba procesā. Pateicos saviem vecākiem un brāļa Viestura Kalniņa ģimenei par atbalstu visās manās Sibīrijas gaitās un grāmatas tapšanā.

Ināra Antiņa